

POSTANOWIENIE

14 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska

na posiedzeniu niejawnym 14 listopada 2024 r. w Warszawie
w sprawie ze skargi A.R., A.M., I.M. i W.R. o stwierdzenie niezgodności z prawem
prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Nowym Sączu
z 21 grudnia 2022 r., III Ca 176/21,
wydanego w sprawie z wniosku Gminy L.
z udziałem J.R., A.R., A.M., I.M., W.R., M.S., K.S. i Powiatowi N.
o rozgraniczenie,

- 1. odrzuca skargę,**
- 2. stwierdza, że uczestnicy ponoszą koszty postępowania
związane ze swym udziałem w sprawie. A.W.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 21 grudnia 2022 r., III Ca 176/21, Sąd Okręgowy w Nowym Sączu oddalił apelację uczestników A.M., I.M., A.R. i W.R. od postanowienia Sądu Rejonowego w Nowym Sączu z 21 października 2020 r., I Ns 778/15 w sprawie o rozgraniczenie.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wniesionej 11 sierpnia 2023 r. uczestnicy A.R., I.M. A.M. i W.R. zarzucili, że postanowienie Sądu Okręgowego z 21 grudnia 2022 r. prowadzi do naruszenia:
- art. 45 ust. 1 Konstytucji RP przez przeprowadzenie rozprawy apelacyjnej w składzie jednego sędziego, na podstawie art. 15 zzsl ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca

2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacjami kryzysowych, co doprowadziło do pobieżnej, naruszającej podstawowe zasady prawa i prawa człowieka analizy sprawy z pominięciem odniesienia się do wszystkich zarzutów apelacyjnych, ustalania faktów, na temat których nie zeznawali żadeni świadkowie, a także do naruszenia konstytucyjnego prawa własności i stanowiło ograniczenie prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy, a w konsekwencji prowadzi do nieważności postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c.; - naruszenie art. 21 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zw. z art. 172 § 1 i 2 k.c. poprzez naruszenie prawa własności skarżących w związku z niewłaściwą wykładnią art. 172 k.c.; - art. 17 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej i art. 1 protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych wolności w zw. z art. 140 k.c. przez pozbawienie skarżących prawa do władania mieniem nabytym zgodnie z prawem w drodze zasiedzenia, co nastąpiło wyłącznie z powodu uznania przez Sąd, że interes Gminy, będący interesem publicznym ma większe znaczenie niż prawo własności; - naruszenie „art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych wolności poprzez przeprowadzenie procesu sądowego w sposób niesprawiedliwy, utajony, na podstawie dokumentów nie znajdujących się w aktach sprawy, lecz jedynie na podstawie wzmianek w księgach wieczystych, bez należytej oceny, czy dowody te są prawdziwe, czy są ważne, czy nie zostały sfalszowane, co miało wpływ na treść zaskarżonego postanowienia w postaci bezzasadnego oddalenia apelacji i wydania postanowienia w oparciu o sfalszowane mapy geodezyjne”; - art. 172 § 1 i 2 k.c. przez błędne określenie momentu, od którego należy liczyć bieg terminu zasiedzenia. Na rzecz skarżących i ich poprzedników; - art. 153 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na bezzasadnym zlekceważeniu stanu prawnego wynikającego z zasiedzenia nieruchomości, poczynienie błędnych ustaleń na podstawie błędnie ocenionych dowodów.

W piśmie procesowym zawierającym uzupełnienie braków formalnych skargi skarżący podali, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe, a skargę wniesiono także na podstawie art.

424¹ § 2 k.p.c. i art. 519² § 2 k.p.c., ponieważ występuje wyjątkowy przypadek, gdy niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia wynika z naruszenia praw człowieka i konstytucyjnych wolności, przy czym zmiana lub uchylenie wyroku w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych jest niemożliwa. Skarżący powołali się na przepis art. 398² § 1 k.p.c. i podali, że w sprawie nie było możliwości wniesienia skargi kasacyjnej, gdyż wartość przedmiotu sporu była niższa niż 50 tysięcy złotych, a ponadto Sądy obu instancji nie dokonały badania wartości przedmiotu sporu i nigdy nie została ona ustalona przez Sąd.

Wnioskodawca wniósł m.in. o odrzucenie, ewentualnie o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 519² § 1 k.p.c. można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia co do istoty sprawy sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego postanowienia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Według § 2 powołanego artykułu w wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem orzeczenia wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, można także żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia co do istoty sprawy sądu pierwszej lub drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, chyba że jest możliwa zmiana lub uchylenie postanowienia w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych. Przepis art. 519² k.p.c. znajdujący zastosowanie do postępowań kończących się postanowieniem co do istoty sprawy, stanowi odwzorowanie art. 424¹ k.p.c. mającego zastosowanie na gruncie postępowania procesowego.

Na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy odrzuca skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jeżeli ulegała ona odrzuceniu przez sąd niższej instancji, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 424⁵ § 1, jak również skargę z innych przyczyn niedopuszczalną. Na mocy

art. 424⁸ § 2 k.p.c. skarga podlega także odrzuceniu, jeżeli zmiana zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych przysługujących stronie na podstawie kodeksu była lub jest możliwa albo jeżeli nie zachodzi wyjątek, o którym mowa w art. 424¹ § 2 k.p.c.

Skarga o stwierdzenie niezgodności prawomocnego przysługuje tylko wtedy, gdy strona – a w postępowaniu nieprocesowym uczestnik postępowania – nie miała możliwości doprowadzenia do zmiany lub uchylecia orzeczenia, gdyż obowiązujące przepisy prawa nie przewidywały takiej możliwości. Inicjowane nią postępowanie ma zatem charakter subsydiarny, to znaczy jego wszczęcie możliwe jest jedynie, gdy wszystkie przewidziane środki odwoławcze lub zwykłe środki zaskarżenia zostały już przez uprawnionego wykorzystane, a nie może on skorzystać z nadzwyczajnych środków zaskarżenia przewidzianych w kodeksie postępowania cywilnego. Za niedopuszczalne uznaje się wniesienie skargi, o której mowa w art. 424¹ k.p.c., a zatem i w art. 519² k.p.c., jeżeli strona miała obiektywną możliwość skorzystania z wniesienia środka zaskarżenia, lecz nie wniosła go z przyczyn od niej zależnych. Z kolei wyjątkowość i obiektywność przyczyn, o których ustawodawca wspomniał w art. 519² § 2 k.p.c. (art. 424¹ § 2 k.p.c.) może być rozszerzona jedynie na takie sytuacje, w których doszło do naruszenia konkretnych zasad porządku prawnego i podstawowych praw i wolności gwarantowanych Konstytucją RP. Wymaga to nie tylko powołania się na określone artykuły ustawy zasadniczej, ale również dokładnego określenia zasad naruszonych przez prawomocne orzeczenie.

Skarżący błędnie przyjęli, że nie przysługiwała im skarga kasacyjna od postanowienia co do istoty w sprawie o rozgraniczenie ze względu na zbyt niską wartość przedmiotu zaskarżenia. Odruchowo ograniczyli się w tym kontekście do przytoczenia przepisów o skardze kasacyjnej w postępowaniu procesowym. Oczywiście nie istnieją obecnie wątpliwości co do majątkowego charakteru sprawy o rozgraniczenie. Stosownie jednak do art. 519¹ § 1 k.p.c. należy zaklasyfikować ją również jako sprawę z zakresu prawa rzeczowego. W tego typu sprawach zasadniczo przysługuje skarga kasacyjna, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. W przepisach k.p.c. ani też w żadnym przepisie szczególnym ustawodawca nie ustalił wyjątków, które by dotyczyły postępowania w przedmiocie rozgraniczenia

i wykluczały możliwość wniesienia skargi kasacyjnej. Co za tym idzie, w sprawie o rozgraniczenie skarga kasacyjna nie musi spełniać wymogu z art. 398² § 1 zdanie pierwsze *in principio* k.p.c. dotyczącego ogólnie spraw o charakterze majątkowym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 maja 2008 r., III CNP 22/08).

Skarżący natomiast w części skargi obejmującej wykazanie spełnienia wymogu z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. podjęli się jedynie wytłumaczenia, z jakich powodów nie znali wartości przedmiotu zaskarżenia. W istocie starali się doprowadzić Sąd Najwyższy do przekonania, że u podstaw niewniesienia skargi kasacyjnej nie leży ich własne zaniedbanie czy nieznajomość przepisu dotyczącego przesłanek dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym, lecz wina Sądów *meriti*, które nie domagały się podania wartości przedmiotu zaskarżenia od wnioskodawcy. Tak sformułowany pogląd powiązali z tezą o naruszeniu przepisów konwencyjnych i konstytucyjnych wskutek wydania zaskarżonego orzeczenia, ale wdając się w polemikę z ustaleniami faktycznymi Sądów *meriti* właściwie nie uzasadnili objaśnienia, które konkretnie podstawowe prawa i wolności oceniają jako naruszone ze wydanym w sprawie orzeczeniem. Wobec tego zdaje się raczej, że skarżący usiłowali uzyskać skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego, które nie sprowadzałoby się do potwierdzenia zaistniałych naruszeń, lecz mogłoby służyć naprawieniu ich zaniechań w zakresie skorzystania z przewidzianych przepisami o postępowaniu cywilnym środków prawnych, którymi się nie posłużyli. Takie działanie skarżących z pewnością nie odpowiadało obowiązkowi „wykazania, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych przysługujących stronie na podstawie kodeksu nie było ani nie jest możliwe”. Przyczynę, którą skarżący objaśnili zaniechanie wniesienia skargi kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego wskazaną przez skarżących należy zakwalifikować jako subiektywną, zależną wyłącznie od podjętego działania lub zaniechania, którego się dopuścili. Zatem już sam tylko brak uważności proceduralnej skarżących wyrażającej się w skorzystaniu z możliwości wniesienia skargi kasacyjnej wykluczał *a priori* przyjęcie, że mają prawo skorzystać ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia na podstawie art. 519² § 2 *in fine*. Co więcej, nawet przedstawiona przez skarżących

argumentacja nie świadczy o spełnieniu przesłanki zawartości skargi, o której mowa w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.

Niezależnie jednak od powyższego trzeba odnotować, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest w zamyśle ustawodawcy środkiem, przy wykorzystaniu którego wnoszący ją ma uzyskać prejudykat do dochodzenia odpowiedzialności odszkodowawczej ze względu na szkodę, którą wynika dla niego z naruszającego prawo rozstrzygnięcia co do meritum sprawy, nie zaś za szkodę, którą miałby ponieść na skutek uchybień prawu procesowemu mających miejsce w postępowaniu prowadzącym do wydania takiego orzeczenia. Z tej przyczyny ustawodawca wymaga, by skarżący określił rodzaj szkody, jaką poniósł lub ponosi w związku z wydaniem zaskarżonego orzeczenia i okoliczności te uprawdopodobnił. Twierdzenia skarżących o szkodzie wyrządzonej im przez wydanie zaskarżonego postanowienia w zasadzie pozostały nieuprawdopodobnione, gdyż nie zostały poparte żadnymi środkami umożliwiającymi ich zbadanie.

Wydanie orzeczenia w warunkach nieważności postępowania nie musi przekładać się na naruszenie prawa materialnego tymże orzeczeniem. W niniejszej sprawie o nieważności postępowania z uwagi na rozpoznanie sprawy w składzie jednoosobowym w Sądzie drugiej instancji nie ma jednak mowy, gdyż w uchwale składu siedmiu sędziów – zasadzie prawnej – z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, Sąd Najwyższy zastrzegł, że ustalony w tej uchwale sposób wykładni art. 367 § 3 zdanie pierwsze k.p.c. ma zastosowanie do orzeczeń wydanych w postępowaniu apelacyjnym od jej wydania, a zaskarżone postanowienie zapadło 21 grudnia 2022 r.

Zarzuty naruszenia prawa materialnego zgłoszone przez skarżących nawiązują nie do tych ustaleń, które w sprawie zostały dokonane i zadecydowały o sposobie zastosowania w niej prawa materialnego, lecz do takich ustaleń, które forsują skarżący, podczas gdy podstawą skargi nie mogą być jednak zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 424⁴ k.p.c.).

Gdy zaś chodzi o gwarancje prawa do własności i do mienia ustalone na gruncie powoływanych przez skarżących przepisów konstytucyjnych i

konwencyjnych, to zauważyć trzeba, że gwarantują one ochronę takich praw nie tylko skarżących, lecz i innych uczestników obrotu prawnego. Zasiedzenie, na które powołują się skarżący jest natomiast instytucją, której stosowanie prowadzi do odjęcia prawa właściciela. Dlatego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że konstytucyjna ochrona własności jest źródłem ogólnej zasady, w myśl której wątpliwości dotyczące przesłanek i skutków zasiedzenia należy raczej rozstrzygać na rzecz właściciela (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 października 2003 r., P 3/03, OTK-A 2003, nr 8, poz. 82, uchwały Sądu Najwyższego z 28 marca 2014 r., III CZP 8/14, OSNC 2015, nr 1, poz. 6, z 9 grudnia 2016 r., III CZP 57/16, OSNC 2017, nr 5, poz. 51).

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 519² § 2 k.p.c. w zw. z art. 424⁸ § 2 k.p.c. oraz – co do kosztów postępowania – art. 520 § 1 k.p.c. w zw. z art. 424¹² w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., orzeczono jak w postanowieniu.

A.W.

r.g.